

חובת האדם בעולמו- לפני סליחות תשע"ג

(1) ספר מסילת ישרים פרק א

בבאור כלל חובת האדם בעולמו

1 יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו. והנה מה שהורונו חכמינו זכרונו לברכה הוא שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא. ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא, כי הוא הנברא בהכנה המצטרכת לדבר הזה. אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה, הוא זה העולם. והוא מה שאמרו זכרונו לברכה (אבות ד): העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא. והאמצעים המגיעים את האדם לתכלית הזה, הם המצוות אשר צונו עליהן האל יתברך שמו. ומקום עשיית המצוות הוא רק העולם הזה. על כן הושם האדם בזה העולם בתחלה כדי שעל ידי האמצעים האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו. שהוא העולם הבא, לרות שם בטוב אשר קנה לו על ידי אמצעים אלה. והוא מה שאמרו, זכרונו לברכה (עירובין כב א): היום לעשותם ומחר לקבל שכרם.

1/ וכשתסתכל בדבר תראה כי השלמות האמיתי הוא רק הדביקות בו יתברך, והוא מה שהיה דוד המלך אומר (תהלים עג): ואני קרבת אלקים לי טוב. ואומר (שם כז): אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבת בבית - ה' כל - ימי חיי וגו', כי רק זה הוא הטוב. וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב, אינו אלא הבל ושוא נתעה. אמנם לכשיזכה האדם לטובה הזאת, ראוי שיעמול ראשונה וישתדל ביגיעו לקנותה, והיינו שישתדל לידבק בו יתברך בכח מעשים שתולדתם זה הענין והם הם המצות.

16 והנה שמו הקדוש ברוך הוא לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך, והם הם התאוות החמריות אשר אם ימשך אחריהן הנה הוא מתרחק והולך מן הטוב האמיתי, ונמצא שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה, כי כל עניני העולם בין לטוב בין (למוטב) לרע הנה הם נסיונות לאדם, העוני מצד אחד והעושר מצד אחד כענין שאמר שלמה (משלי ל): פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ה', ופן אורש וגנבתי וכו'. השלוח מצד אחד והיסורין מצד אחד, עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור. ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מכל הצדדין, הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה לידבק בבוראו ויצא מן הפרוזדור הזה ויכנס בטרקלין לאור באור החיים. וכפי השיעור אשר כבש את יצרו ותאוותיו ונתרחק מן המרחיקים אותו מהטוב ונשתדל לדבק בו, כן ישיגהו וישמח בו.

ואם תעמיק עוד בענין תראה כי העולם נברא לשימוש האדם. אמנם הנה הוא עומד בשיקול גדול.

(2) נתיבות שלום ח' א עמ' רמב-ג

1 תניא ארי"ש לחבריא עד אימת נתיב בקיימא דחד סמכא וכר יומין זעירין ומרא דחובא דחיק וכר. בדברים אלו פתח רשב"י את האידרא קדישא (וח"ג קכו): ויש לפרש ע"ד העבודה, קיימא דחד סמכא ורא חוסר יציבות, עמידה רחנית לא מבוססת, בחי שפעם יעלו שמים ופעם ירדו תהומות.

(הגורמים למציאות כזאת הם שניים: (א) מפני שכל תורתו ועבודתו, הסור מרע והעשה טוב, בני על מקרה ואינו מציאות של עצם. גם אם הוא בן תורה ובעל עבודה ומדות טובות, אך הכל בני על

מקרים, אם ע"י השפעה מיוחדת ואם ע"י השפעה הסביבה, שמוה מתעורר לשקוד בתהו"ק ולעבודת ה', אבל לולא הגורמים אינו מבני תורה ועבודה בעצם, התורה לא נבלעה בדמו והעבודה לא נזקקה בפנימיות מחו ולבו. והכלל, כי למקרה אין יציבות, ומשתנה לאור המקרים, אבל העצם אינו משתנה, וגם אם מחמת מקרים וגורמים אינו עוסק עכשיו בתורה ועבודת ה', אין העצם מעצמיותו משתנה והוא כחלק לתי נפרד לעד ולעולמים. וזה נקרא בן תורה,

זה רק ענין של מקרה אבל אלו שמהותם ומציאותם תורה ועבודה בבחי' עבדין ליה חטיבא בדנח ושקעתא, שאין אצלם הפרש בגורמים של זריחה ושקיעה, הם זגיעו לדרגת עצם בתורה ויר"ש. המדה יהדותו של יהודי תלוי לפי מה שהוא יהודי בעצם.

זוא כבו שהקשר שלו עם אביו הוא בעצם ולא כעבר או כחלמיך שהקשר מקרי ומשתנה. לעומת זאת האדם שעוסק בתו"ע רק בשעה שיש לו חשק, בעת שמרגיש תענוג ומזון ולבו פתוחים, או בזמן שיש לו תנאים טובים ללמוד ולעבוד השי"ת, אצלו

3) זהתי ברכות ביה

בענין תשובתו של רבן גמליאל "איני שומע לכם לבטל ממנו" וכי שמעתי הסבר בשם הר"ח מוולוז'ין: כרגיל נתן האדם בעול עסקיו היום יומיים ומזון שקוע תמיד בענייני חולין, ולכן כשהוא קורא שמע או עומד בחפילה צריך הוא להתאמץ מאד כדי להשתחרר ממחשבות החולין ולכוון לבו לשמים. מכאן, שאם אנו אומרים שהוא פטור מקריאת שמע, אין זה משמע שמבטלים ממנו דבר, אלא שאין מחייבים אותו לקיים דבר, כלומר שבשעת טרדה של מצוה אין מחייבים אותו לקיים מצוות קריאת שמע, שהיא קבלת עול מלכות שמים. אבל בגון רבן גמליאל, שהוא נתון כולו בעול עבודת ה' וכל מעייניו בדברים שבקדושה, לו קשה להשתחרר ממחשבות הקודש, אפילו במקום שאסור להרהר בדברים שבקדושה (כגון במרחץ), ומכאן שלגביו "פטור מקריאת שמע" משמעו לבטל ממנו "עול מלכות שמים" שהוא נתון בו תמיד, וזוהו שאמר לתלמידיו: "איני שומע לכם לבטל מחייני מלכות שמים אפילו שעה אחת" (מפי מרן הרא"י אונטרמן (שליט"א) זצ"ל).

ית' ב' אלו דוקא מסייעין אהודי, ורק ע"י שניהם יחד יש שלימות. וכמ"ד (שה"ש ה) דודי צח ואדום. צח הוא מדת החסד, דאיהו אהבה, אדום הוא מדת הגבורה דאיהו יראה, שניהם ביחד הם השלימות האמיתית. ומרומנו ענין זה בפסוק אתה הראת לדעת לכי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו (דברים ד). בקבה"ת ראו לדעת כי אהבה ויראה בדיבור אחד נאמרו, ונתגלה כי הי"ה המורה על חסד שהיא מדת אהבה הוא האלקים המורה על דין מדת הגבורה שהיא היראה, והיינו ה', ובתתאחדותן היא שלימות העבודת. וכן משמעות הכתוב (שם) וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל וגו' שבי' המדות אחד הם. וכן י"ל גם בפסוק שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, הוי' ואלקים, אהבה ויראה, אחד הם, שניהם יחדיו הוא שלימות עבודת ה', ועל דים תתכונן יציבות רוחנית. ויש לפרש זאת במאחז"ל (ברכות טו:) אין אבות אלא שלשה אברהם יצחק ויעקב. אברהם הוא מדת החסד אהבה, ויצחק מדת הגבורה יראה, ומהאריות"ל איתא שענין העקדה היה לעקד מדת אברהם ביצחק ומדת יצחק באברהם, ועי"ז יתאחדו יחד מדת החסד והגבורה היינו אהבה ויראה, או יוכל לצאת מהם יעקב שהוא היה בחיר האבות מדת תפארת, שמאחדין בו ב' המדות יחד. ועי"ז כתיב ב' פעמים וילכו שניהם יחדיו, בפעם הראשון התאחד אברהם במדת יצחק דהיינו יראה, ולכן נאמר כי עתה ידעתי כי ירא א' אתה, כי עד עכשיו היתה מדת אברהם חסד דהיינו אהבה, ועתה השיג מדת היראה, ובפעם השנית התאחד יצחק במדת אברהם דהיינו אהבה, ולכן כתוב אח"כ ויהי אחר הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה וגו', מיד כאשר יצחק ה' ראוי להמשיך מדת יעקב בולדה בת זוגו, ועי"כ נקראו אבות שבתכללותם יחדיו משיגים יציבות בעבודת ה'.

4) נתיבות שלום שם

והנה חז"ל אמרו (מכילתא יתרו) אנכי ה"א ולא יהיה לך בדיבור אחד נאמרו מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכול לשמוע. והביאור כי אנכי ה"א כולל כל מצוות עשה שהוא מדת אהבה, ולא יהיה לך כולל כל מצוות ל"ח שהוא מדת היראה (ע"י ז"ח יתרו, ות"ז ת' כ"ב), וזה היה רצון ה' להודיעם בריש דבריו בקבה"ת שיסוד התורה הם ב' מצוות הללו אהבתו ויראתו ית', ולפי ערך אהבה ויראה שיש ליהודי באותה מדה הוא יהודי בעצם. וגם כאשר מקיים כל התורה, אם זה בלא דחילו ורחימו, בלי יראה ואהבה, הרי"ו כמ"ש בזה"ק (תיס"ן כה:) בלא גדפין דלא טרחת לעילא, אין זו יתדות שרשית ומקורית, אלא בבחי' מקרה בלא יציבות, וכבונה בנין בלי יסוד שסופו נופל. ואם ראת אדם נופל ממדרגותיו ואין לו יציבות רוחנית הרי"ו בגלל שאין לו יסוד לתורתו ולעבודתו את ב' המדות האלו. כל הקשר של איש יהודי עם אביו שבשמים הוא לפי מדת האהבה ולפי מדת היראה שבו.

והחדוש בקבה"ת בזה שהאהבה והיראה בדיבור אחד נאמרו, שאין העבודת שלמה אלא כאשר ב' המדות מאוחדות יחד, כי בצירופם יחד הם בבחי' תרין סמכין קשוט, וכאדם העומד עמידה איתנה. ואם בענינים הגשמיים ב' המדות סותרין זא"ו ככוחות מנוגדים וכמו אש ומים שהאחד מבטל את השני, מדת האהבה מבטלת מדת היראה וכן להיפך, כי את מי שאהבים לא יראים ממנו, וממי שמפחדים לא אהבים אותו, וז"ש דשניהם גם יחד בדיבור אחד אין הפה והאוזן הסביעת סובלתו, אבל בעבודתו

2

